

Rechtsmiddel nodig tegen voorwaarden bij VI

**Het OM kan bijzondere eisen verbinden aan de
voorwaardelijke invrijheidstelling van veroordeelden.
Die kunnen daartegen niet in beroep. Een leemte in de
wet, stelt strafrechtadvocaat Tjalling van der Goot.**

DOOR / TJALLING VAN DER GOOT

Streepjes op de deur zetten. De datum van invrijheidstelling is voor elke veroordeelde een feest. Toch wordt dit feestje nog weleens bedorven door een strafvorderlijk fenomeen waar veroordeelden – en dus ook hun advocaten – mee worstelen: de voorwaarden waaronder een veroordeelde voorwaardelijk in vrijheid gesteld wordt.¹ Ik bepleit de invoering van de mogelijkheid om een rechtsmiddel aan te wenden tegen de door het OM opgelegde bijzondere voorwaarden. Waarom? Eerst een korte introductie van de voorwaardelijke invrijheidstelling (VI). Per 1 juli 2008 is de Wet voorwaardelijke invrijheidstelling ingevoerd.² Veroordeelden tot een vrijheidsstraf kunnen sindsdien alleen onder voorwaarden in aanmerking komen voor vervroegde invrijheidstelling.

De VI is van toepassing op (volledig³) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen van meer van één jaar. Voor vrijheidsstraffen met een duur tussen één jaar en twee jaar vindt VI plaats wanneer de vrijheidsbeneming ten minste één jaar heeft geduurd en van het nog ten uitvoer te leggen gedeelte van de straf een derde is ondergaan.⁴ Voor vrijheidsstraffen met een duur van twee jaar of meer vindt VI plaats wanneer twee derde van de straf is ondergaan.

De VI geschiedt altijd onder de algemene voorwaarde dat de veroordeelde zich niet schuldig maakt aan een strafbaar feit gedurende de proeftijd. Het Openbaar Ministerie kan daarnaast bijzondere voorwaarden stellen.

Wat te doen als een voorwaarde wordt gesteld waarmee de veroordeelde het oneens is? Dan blijkt dat

de wetgever de rechtspositie van de veroordeelde buitengewoon zwak geregeld heeft. De wetgever heeft geen mogelijkheid opengesteld voor de veroordeelde om een rechtsmiddel in te stellen tegen de aan zijn VI verbonden bijzondere voorwaarden. Dat werd door de wetgever niet nodig geacht, vanwege het uitgangspunt dat de veroordeelde zich immers bereid verklaart de voorwaarden na te leven.⁵ Dat is wel erg gemakkelijk. Want indien de veroordeelde niet bereid is de voorwaarden na te leven, dreigt een vordering herroeping VI. En daarmee dus een voortzetting van de vrijheidsbeneming. De bereidheid is er niet zelden een met de rug tegen de muur. Die kwetsbare rechtspositie van de veroordeelde zou moeten worden verstevigd. Terug naar de bijzondere voorwaarden. Deze kunnen variëren van

beperkt tot zeer ingrijpend. Tot de laatste categorie behoort zonder twijfel de 'opneming van de veroordeelde in een zorginstelling gedurende een bepaalde termijn, ten hoogste gelijk aan de proeftijd'.⁶ Die laatste bijzondere voorwaarde houdt volgens Rechtbank Noord-Nederland niet in dat sprake kan zijn van een klinische behandeling 'waardoor er sprake is van een vrijheidsbenemende voorwaarde, hetgeen op gespannen voet staat met het karakter van een (voorwaardelijke) invrijheidstelling'.⁷ Rechtbank Limburg oordeelde dat in zo'n geval sprake is van vrijheidsbeneming en dat dit 'mogelijkerwijs niet overeenstemt met de verwachtingen die worden opgeroepen door het begrip "voorwaardelijke invrijheidstelling".⁸ Het is dus maar de vraag of een klinische behandeling als bijzondere VI-voorwaarde rechtsgeldig is.

Maar wat nu als het OM een dergelijke voorwaarde wel stelt? De wet biedt aan de veroordeelde geen bezwaarmogelijkheid. Hooguit resteert een civiele procedure bij de civiele rechter.⁹ Een geding met voor de eiser ook financiële gevolgen.¹⁰ Uit de civiele rechtspraak blijkt dat aan het OM een grote beleidsvrijheid wordt gelaten. Die vrijheid vindt (slechts) haar grens als geoordeeld moet worden dat het OM in redelijkheid niet tot het gevoerde beleid heeft kunnen komen. Indien een voorwaarde wordt overtreden, zal het OM een vordering herroeping VI bij de rechtbank indienen. De strafrechter kan in zo'n procedure – na constatering dat de gestelde voorwaarde *contra legem* is – de vordering toe- of afwijzen maar verder niet veel meer doen dan het OM adviseren voortaan

deze voorwaarde aan te passen. In een andere recente casus had het OM als bijzondere voorwaarde gesteld dat de veroordeelde zich liet opnemen in een kliniek.¹¹ Het OM had echter in strijd met de wet niet een bepaalde tijd voor deze opname in de voorwaarde opgenomen. Op zichzelf had de veroordeelde in die concrete casus geen bezwaren tegen een behandeling in een kliniek maar wel tegen de onzekere duur hiervan. In zo'n situatie biedt de wet de veroordeelde geen mogelijkheid om – anders dan door overtreding van de voorwaarde of door het vragen om een voorlopige voorziening bij de voorzieningenrechter – de rechtmatigheid van de voorwaarde aan een rechterlijke instantie voor te leggen. De rechtspositie van de veroordeel-

de die bijzondere VI-voorwaarden opgelegd heeft gekregen, is zwak. De invoering van een laagdrempelige rechterlijke toets na een rechtsmiddel zal de positie van een veroordeelde versterken. Daarbij kan gedacht worden aan de penitentiaire kamer bij het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden die als rechterlijk college bezwaren tegen de opgelegde bijzondere voorwaarden op rechtmatigheid en opportuniteit kan toetsen. Teneinde het recidivegevaar is te dammen, is het in het algemeen essentieel dat de veroordeelde bereid is voorwaarden na te leven. Het creëren van een rechtsmiddel en het aldus inbouwen van rechterlijke controle zal die bereidheid vergroten. Het opvullen van deze leemte in de wet is zo dus in ieders belang.

NOTEN

- 1 Art. 6:2:11 Sv, ingevoerd bij Wet van 22 februari 2017, *Stb.* 2017, 82 (i.v.tr. op 1 januari 2020). Voorheen was dit geregeld in art. 15a (oud) Sr. De VI-regeling is niet van toepassing op jeugdigen die zijn veroordeeld tot een jeugddetentie; die jeugdigen kunnen door de rechter te allen tijde voorwaardelijk in vrijheid worden gesteld (art. 6:6:28 lid 1 Sv).
- 2 *Stb.* 2007, 500.
- 3 In een recent – in opdracht van de minister van Justitie en Veiligheid opgesteld – onderzoeksrapport wordt de uitsluiting van VI bij gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraffen 'weinig gelukkig' genoemd. 'Die uitsluiting leidt tot de merkwaardige consequentie dat een veroordeelde met een gedeeltelijk voorwaardelijke straf slechter af kan zijn dan een veroordeelde met een onvoorwaardelijke straf van dezelfde duur.' Zie J. uit Beijerse e.a., *De praktijk van de voorwaardelijke invrijheidstelling in relatie tot speciale preventie en re-integratie*, Boomjuridisch 2018, p. 155
- 4 Inmiddels is de Wet Beschermen en Straffen aangenomen (*Kamerstukken* 35.122). Deze treedt waarschijnlijk op 1 mei 2021 in werking. Op grond van deze wet wordt – onder meer – art. 15 eerste lid sub b Sr gewijzigd waardoor de periode waarover voorwaardelijke invrijheidstelling wordt verleend niet langer kan zijn dan twee jaren.
- 5 *Kamerstukken II*, 2006/07, 30513, nr. 6 (Nota n.a.v. Verslag).
- 6 Art. 6:2:11 lid 3 sub f Sv.
- 7 Rb. Noord-Nederland 26 april 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:1554.
- 8 Rb. Limburg 14 november 2018, ECLI:NL:RBLIM:2018:10647.
- 9 Zie bijvoorbeeld Rb. Den Haag 29 mei 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:6244 (Volkert van der G.). De veroordeelde zal dan moeten aantonen dat sprake is van een onrechtmatige overheidsdaad.
- 10 Denk aan griffierechten en het risico van een proceskostenveroordeling.
- 11 Parketnummer 21-008444-13.